

BATI DIŞI SİYASİ HAREKETLER VE AKIMLAR

Öner Gökçe

Batılı olmayan toplumların karşı karşıya oldukları sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkabilmelerinin yolları nelerdir? Batılı olmayan toplumların kendi toplumlarına uygun düşünce modellerini yani kendi özgün düşünce modellerini ürettikleri ölçüde ekonomik sosyal, kültürel ve siyasal olarak daha özgür refah seviyesi daha yüksek toplumlar olmaları mümkün olabilmektedir. Batı dışı siyasi tabirin dışında kalan toplumların karşılaştıkları sorunların kaynağı nedir ve bu sorunları gidermenin önündeki engeller nelerdir. Bu engelleri aşmaya çalışmak yeni ve daha büyük sorunlar yaratır mı?

Batı dışı siyasi akımları dört farklı başlık altında toplamak mümkündür.

1.Modernizm: Modernistler geleneksel yaşam tarzını ilerleme göstermeyen, baskıcı, zayıf, batıl inançlarla dolu olduğunu, kurulu gelenek ve uygulamaların anlamsızca, düşünmeden riayet ettiğini ve ortak tutum geliştirmekten aciz olduğunu iddia ederler

2.Senkretizm: Senkretistler kendi en iyilerinin ve batı kültürlerinin sentezini savunurlar. Modernistleri batıya eleştirici olmayan hayranlıkları ve kendi toplumlarına dair eleştirici olamayan suçlayıcılıklarından ötürü beğenmezler.

3.Eleştirel Gelenekçilik: bilim ile gelenek arasındaki modernist karşıtlığı redederler. Bilim herhangi başka bir alan gibi bir gelenektir, otoritesi nötr ve tartışmasız değildir, bilimin deneme yanılmaya ve deneylemeye dayandığı, vardığı sonuçların eleştiriye açık ve dolayısıyla düzeltilebilir olduğu doğrudur. Gelgelelim aynı şey gelenekler içinde geçerlidir. Gelenekler hiçbir zaman kör veya mantıksız değildir.

4.Kökten Dincilik: Dini köktencilik, az evvel irdelenen üç düşünce yapısından pek çok önemli noktada ayrılır. Onlardan farklı olarak dinsel bir temelde köklenmiştir.

Bhikhu Parekh batı dışı siyasi düşünceyi anlamak ve bu düşünce akımını anlamlandırmak için dört noktanın anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Birincisi, yirminci yüzyılın batı dışı bir perspektiften bakıldığında, Rusya'nın Japonya karşısında bozguna uğradığı, Çin'den Peru'ya milyonların kutladığı

ğı, Avrupa'nın yenilmezliğine olan yaygın mitin yerle bir olduğu 1905 yılı veya Birinci Dünya Savaşı vahşetinin, Avrupalı olmayanlara göre Avrupa iç savaşının, Avrupa'nın kültürel üstünlüğüne dair can çekişen inancı sarstığı 1918 yılında başladığı söylenebilir. Batı dışı bakış açısına göre kültürel ve ekonomik dekolonizasyon batıyla tam bir eşitliğin sağlanmasıyla bitecektir. İkincisi, yirminci yüzyılın Batı dışı siyasi düşünürlerin hayatlarının tamamen yitik değildir. Bazıları yirminci yüzyıla kadar hiçbir şey yayınlamamış ya da 1900'den sonra pek az yayın yapmışsa da önemli yayınlarının çoğunu yirminci yüzyılda yaparak dönemin entelektüel yaşamına katkıda bulunmuşlardır. Üçüncüsü, "batı dışı" tabiri oldukça tartışmalıdır ve açıklama gerektirir. Dünyanın hangi kısmını işaret ettiği aşikar değildir. Batı tabiri coğrafi, siyasi, ekonomik, hegonomik ve bazı durumlarda ırksal ve benzeri pek çok bağlamda kullanmak mümkün. Batı dışı tabiri batı merkezli ve olumsuzdur dünyanın bazı kesimlerini batının ötekisi sayar, onların olumlu, kendine has bazı özelliklerini yadsıyarak küresel anlamda geri kalanlar olarak ifade eder. Açıklığa kavuşması gereken dördüncü nokta ise siyasi düşünce ile ilgilidir. Bu tabirle kastedilen devletin doğası, otoritesinin temeli, teşkilatı ve işlerini yürütme biçimidir. Batılı olmayan toplumlardan bazıları batılı anlamda birer devlet değildir hatta öyle olanlarda çoğu yazar, devleti eleştirir. Onu toplumun tepesinde, ona hükmeden soyut ve bireysel olmayan bir kurum olarak görür. Siyasi düşüncede ise batılı bir anlayışla, apolitik veya anti-politik bir baskı vardır. Batılı olmayan siyasal düşüncelerin çoğu siyasal kuramcılarının değil, siyasi liderlerin, aktivistlerin, yaratıcı yazarların ve kamu entellektüellerinin çalışma alanındadır ve uygulamada güçlü bir baskı unsurudur. Kuramsal kesinlikten yoksun olsa bile batılı olmayan siyasetin batıdaki emsallerinin gölgesinde kaldığı anlamına gelmez. Aksine özgün yönelimlerinden dolayı kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir. (Terence Ball, 2013).

Ülkemizde Durum Nedir ?

Ülkemizin batı dışı siyasi akımlar arasında yer aldığı kuşağı net çizgilerle tarif etmek mümkün olmamakla birlikte tüm bu akımların hepsinden etkilenmediği ancak dönemsel olarak da bu akımların bazıları o dönemin iktidar anlayışına göre şekillendiğini söyleyebiliriz. İktidar yapısına göre zaman zaman modernizm etkisi artsa da genel anlamda "geleneksel eleştirelçilik" etkisinin daha sürekli olduğu ve toplum tarafından kabul gördüğünü gözlemlemek mümkün. Öte yandan ülkenin son yıllarda etkisi altında bulunduğu siyasi anlayışla beraber toplumun bir yandan muhafazakarlığın etkisinde kaldığı öte yandan günlük yaşamın o akıcı ve cezbedici etkisiyle modernleşmeye çalıştığı bu nedenle birbirine zıt ama birbirini besleyen ve bir arada olmaya çalışan yeni bir yaşam stilinin de etkinleşmeye başladığını da gözlemlemekteyiz. Bu yeni duruma çeşitli isimler verilmekte, çeşitli tanımlar yapılmaktadır bu tanımlamalardan biri de "modern muhafazakarlık" tabiridir.

Muhafazakârlık geleneksel yaşam biçimlerinin muhafaza edilmesini, bunların canlı tutulmasını ve modern dünyanın değişimlerine belirli ölçülerde direnmenin siyasal bir söylem tarzı olarak kabul edilmesini içermektedir. Siyasal bir ideoloji olarak muhafazakârlığın geçmişin korunması ve süreklilik kazandırılması anlamında modernizme bir tepki hareketi olarak ortaya çıktığı görülür. Ancak muhafazakârlık zamanla tepkisel bir hareket olmaktan sistemli bir ideoloji haline dönüşmüştür. Muhafazakârlığın bu anlamda kendi hakkında bir bilinç oluşturmaya becererek geleneksel olandan ayrıldığını ve dolayısıyla da her ne kadar modernizme tepkisel bir hareket olarak ortaya çıksa da bu niteliğiyle modern bir ideoloji olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde muhafazakârlık kendi geçmişi hakkında bir fikre sahip olmak ve geçmişi yaşatmayı istemek anlamında bütünlüklü siyasal bir talep olarak şekillenmiştir. Ayrıca bu ideoloji zamanla modernizmle olan ikilemini de önce siyasal bağlamda daha sonra da ekonomik ve kültürel alanda uzlaştırmıştır. Genel olarak günümüz muhafazakârlığı belirli temalar ve semboller aracılığıyla eskinin veya dinsel olanın canlı tutularak modernleşilmesi gerektiğini savunur bir kimliğe sahiptir. Türkiye özelinde düşünüldüğünde de muhafazakârlığın modernizme bir tepki olarak şekillendiğini görmek mümkündür. Zaman zaman bu tepkisellik modern milliyetçilik ideolojisi ile kesişse de muhafazakârlığın özellikle dinsel vurgusu ile bağımsız bir kanal oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. (Yücebaş, 2012)

Muhafazakârlar burjuva medeniyetine politik ve ekonomik anlamda da teslim olmuşlardı. “Daha sonra (ise) gönüllü ya da gönülsüz burjuva medeniyetinin toplumsal ve politik kurumlarını ve değerlerini içselleştirdiler. Bugün ‘İslami uyanış’ olarak sahiplenilen süreç, burjuva medeniyetinin kazanımlarının benimsenmesi ve kullanılmasının ürünüdür. (Çiğdem, 1997). Türkiye’de 1990’larla birlikte kapalı ve sınırlı ekonomik güce sahip muhafazakâr iş adamı, yerini iş bitirici ve büyümeye odaklı bir figüre bıraktı. Teşvik kredileriyle sermayesini genişleten muhafazakâr iş adamları ihracat yapmayı keşfederek dış ve iç pazarda var olmaya başladı. Modern dünyanın para politikalarına eklenilen muhafazakârlar, bu durumun getirisi olan sosyal ve toplumsal pratikleri de özümsemeye giriştiler. “Dindar insanlar ekonomik olarak geliştikçe sosyal hayatı değişti. Davet edilmedikleri yerlere de davet edilmeye başladılar. Zengin imajı değişti. Artık ‘İslamcı zenginler’ denilince taşradaki birkaç muhafazakâr toptancıdan değil, koca koca holdinglerden, büyük sermaye kuruluşlarından bahsediliyor” (Can, 1997). Zenginleşen muhafazakâr sınıflar artık başka bir dünyanın diline ve toplumsal kabullerine dâhil olmaya başlıyorlardı. “İslamcılar kapitalist ekonomi döngüsüne, üstelik onun üst tabakalarına katıldıkça zenginleşiyor, zenginleştikçe toplum hayatında ‘onlar’la aşık atmaya kalkışıyor, buna kalkıştıkça ‘onlar’a benziyor(lardı)’” (Kıvanç, 1997).

Muhafazakârlar açısından siteler ve yeni konut projelerinin dışsal tarzları kadar ev içi dekorasyon da önemli bir hale gelmektedir. Ev içi düzenlemelerde de modern ve gelenekselin bir arada bulunduğu ayrıntılı düzenlemeler muhafazakâr yaşam biçiminin yuva imgesini değişime uğratmaktadır. Bu

evlerde geleneksel motifler ile modern ayrıntılar bir arada bulunmakta, ferahlık, ışık ve rahatlık ön plana çıkarılırken özel bir şıklığa ulaşmaya çalışılmaktadır. Dekorasyon artık önemli bir uğraştır. Muhafazakâr dekoratörler de evleri dizayn etmeye başlarken geleneksellik ile estetiği bir arada kullanmaya çalıştılar. Derinlik, ışık, ferahlık gibi estetik kaygılar geleneksellikle birlikte ele alındı. Bir dekoratör gerçekleştirdiği bir işi tanımlarken de bu nitelikleri kullanmaktaydı (Çetinkaya, 2012).

Batı dışı toplumların sorunlarını aşabilmeleri ya da batılı siyasi güçlerle rekabet edebilmeleri siyasi ve ekonomik güçleri oranında mümkün olabilecektir. Batılı olmayan toplumların karşısındaki sorunlar yenidir ve kolay yanıtlara imkan vermez, onları teorileştirmek geleneksel düşünce yapılarında sıyrılmayı içerir. Bu da on yıllardır hatta yüzyıllardır sömürge yönetimine tabi olmuş kişilerin arasında kolay kolay bulunamayacak bir cesaret ve entelektüel özgüven gerektirir. Bu genel yaklaşım ülkemiz için de kısmen geçerli olmakla beraber ülkemizde farklı dinamiklerin, farklı anlayış ve farklı akımların aynı anda varlık göstermesi durumu kısmen karmaşıkleştirebilmektedir. Yukarıda elde edilen bulgular, ekonomik ve siyasal alanda yaşanan kimi değişimlerin kültürel bir boyut taşıdığını kanıtlar niteliktedir. Muhafazakârlığın modernizmle yakınlaşma biçimlerinden biri (ve tercih edileni) onun kapitalist ekonomik sistemle kurduğu bağlantıdan kaynaklanmaktadır. Ancak bu bağlantı, muhafazakârların korumak istediklerini göz önüne serme olanakları sunduğu gibi korunan şeyin ve onu koruyanın da değişmesine neden olmuş görünmektedir. Bu aynı zamanda kültür ve kimliksel kabuller için de geçerlidir. “Modernitenin kurumları ve düzenlemeleri ile birlikte, kültürel ve toplumsal gruplar, bireysellikler veya süreçler için gerekli olan sabit kimliklerin çözülmesi de özellikle önemlidir” (Tester, 1993). Türkiye özelinde düşündüğümüzde de muhafazakarlığın teknolojik ve kültürel değişimler karşısındaki direnci sanıldığından daha zayıf olduğunu gözlemlemekteyiz bu direncin daha ziyade söylem bazında bir varlık göstermekte olduğunu ancak pratik yaşam ile baş edemeyip uyum sürecine girdiğini söylemek mümkün. Bu bağlamda aslında muhafazakarlığın da kendi içinde bir dinamizme sahip olduğunu kapitalizmin sundukları karşısında direnemeyip sunulanları kendi kültürel kodlarına uyarlayıp yoluna devam etmektedir.

Kaynakça

- Can, K. (1997). Yeşil Sermaye Laik Sisteme Ne Yaptı. *Birikim*, 99.
- Çetinkaya, H. (2012). Sade ve Gelenekselin Şıklığı. *Ala Dergisi*, 59-60.
- Çiğdem, A. (1997). Gelecek Bir Geçmiş Tasarısı olarak islam düşüncesi. *Birikim*, 95.
- Kıvanç, Ü. (1997). İslamcılar Ve Para Pul: bir dönüşüm hikayesi. *Birikim*, 99.
- Terence Ball, R. B. (2013). *20. yüzyıl siyasal Düşünceler Tarihi*. İstanbul: Babil Yayıncılık.
- Tester, K. (1993). *The Life and Times of Post Modernity*. London-Newyork:Routledge.
- Yücebaş, S. (2012). Türkiye’de muhafazakarlığın gündelik yaşam estetiği. *İnsan Bilim Dergisi*, 63.